

VERMIJD STRESS BIJ DE WERPENDE ZEUG EN RESPECTEER DRACHTLENGTE

Meeval krijgen in terugdringen uitval kraamhok

Het terugdringen van uitval stond op de agenda van een studiedag die het Praktijkcentrum Varkenshouderij en de Afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling (ADLO) van de Vlaamse overheid in Rumbeke-Beitem en in Geel organiseerden. Tamara Vandersmissen van DGZ (Diergezondheidszorg Vlaanderen) beschreef het probleem en reikte enkele mogelijke oplossingen aan.

Tol van de vooruitgang

De productiecijfers van zeugen in de laatste decennia kennen maar één trend: naar omhoog. Een deel van de verklaring is de steeds toenemende professionaliteit van de varkenshouders. Het optimaliseren van voeding, diergezondheid, klimaat, dekmangement... zorgde ervoor dat de zeugen van vandaag in quasi-optimale omstandigheden gehouden worden. Al is er altijd nog een marge tot verbetering. Een ander deel van de verklaring is natuurlijk de selectie. KI-stations zetten de laatste jaren massaal in op productiegetal. De klant vraagt, zij draaien. Elke big bij is gewonnen. Zoals een melkveehouder streeft naar een liter meer, zo streven zeugenhouders naar een big meer. Maar zoals de allerlaatste liter melk meer kost dan de eerste, zo lijkt ook de laatste big een kost met zich mee te brengen. Tesaamen met het productiegetal stijgt ook het aantal doodgeboortes en de uitval in de kraamstal. "Er komen weliswaar meer biggen ter wereld in de kraamstal, maar daartegenover staat ook een grotere uitval. Het is soms teleurstellend om te zien hoe weinig we maar vooruitgaan", moest Tamara Vandersmissen constateren.

Accepteren

Dat er biggen sterven in de kraamstal is onvermijdelijk. Maar hoeveel het er (te veel) zijn is al veel onduidelijker. In de praktijk wordt een uitval van één big op vijf als maximum getolereerd in de kraamstal. Dat is de combinatie van 7% doodgeboortes en 12% uitval in de kraamstal. Bij meer sterfte moet de varkenshouder actie ondernemen. Eén op vijf lijkt nog altijd veel, maar net zoals aan het opdrijven van het productiegetal is er ook aan het terugdringen van het sterftecijfer een grens. "Een zeug geeft vanuit biologisch oogpunt veel nakomelingen, net omdat er hier en daar een uitvalt. Varkenshouders willen het sterftecijfer

Geen enkele varkenshouder verwijdt graag dode biggen uit de kraamstal. Wanneer het er plots meer zijn dan verwacht, is het zoeken naar een oorzaak. Toeval speelt altijd mee, ook in de kraamstal. Wie aandacht besteedt aan alle beïnvloedende factoren, kan echter meeval voor een deel afdwingen.

Meer biggen per worp betekent vaak ook meer uitval. Hoewel biggensterfte tot op een bepaald niveau onvermijdbaar is, kan het beleid van de zeugenhouder toch een verschil maken.

fer steeds terugdringen, maar er is ergens een biologische grens waaronder je niet kan. We zullen deze grens voor een stuk moeten accepteren", aldus mevrouw Vandersmissen.

Elke big die het spenen niet haalt, betekent uiteraard een economisch verlies voor de varkenshouder. En als meer biggen vooral meer zwakkere biggen leveren, heeft het streven naar productieverhoging dan nog zin? Of zijn er zaken waar de zeugenhouder extra aandacht aan kan besteden?

Doodgeboortes

Bij het vinden van dode biggen in de kraamstal is het handig om te weten of ze effectief doodgeboren zijn, dan wel of ze nog even geleefd hebben. Het maken van dit onderscheid is een eerste stap in de zoektocht naar oorzaken en dus naar verbeterpunten. 'Doodgeboren biggen' is daarbij een begrip dat een goede afbakening verdient.

Onder doodgeboren biggen verstaan we geen mummies. Er kunnen bijgevolg geen biggen onder gerekend worden die zich aan het hoofd van de zeug bevinden. Biggen die doodgeboren gevonden worden zijn ook nog in het bezit van hun klauw-

kapjes. Deze bevinden zich bij de geboorte op de klauwen, maar vallen snel af wanneer de big begint rond te krabbelen. Bij een beperkt deel van de biggen is het moeilijk te bepalen of ze nu net voor of na de geboorte gestorven zijn. Wanneer de varkenshouder echt zekerheid wil, kan een autopsie uitsluitsel brengen. Beademende longen en gevulde maagjes vormen hierbij het bewijs van een leven na de geboorte.

Multifactorieel

Doodgeboren biggen verklaren kan niet zonder naar de zeug te kijken. Meerdere factoren kunnen het aantal doodgeborenen helpen verklaren; meestal is het een samenspel van factoren.

•**Ras.** Vaak wordt ras als een van de bepalende factoren aangewezen, waarbij zeugen uit zuiverelijnsrassen verondersteld worden meer doodgeborenen af te leveren dan hybride zeugen. Tussen de hybride rassen onderling zijn er in ieder geval weinig significante verschillen.

•**Pariteit.** Zowel oude als eerste-worpszeugen zijn gevoeliger voor meer doodgeboren biggen. Bij oudere zeugen duurt het werpproces langer, maar bij eersteworpszeugen is het

geboortekanaal nauwer. Beide factoren dragen een verhoogd risico met zich mee. Het tijdsinterval tussen de geboortes van de biggen bedraagt normaal tussen de twaalf en achttien minuten. Wanneer het interval oploopt tot meer dan 20 minuten, stijgt de kans op doodgeboortes aanzienlijk. Ook constipatie rond het werpen speelt een rol. Harde mest verspert mogelijks het geboortekanaal en veroorzaakt tijdens het werpen extra stress.

•**Rantsoen.** De zeug moet zich tijdens de dracht in een ideale conditie bevinden. Te vette zeugen hebben een duidelijk hoger risico op meer doodgeboren biggen. Maar ook zeugen met een spekdikte van minder dan 16 millimeter lopen een hoger risico. Het verfijnen van het rantsoen in deze of gene richting is erg bedrijfsafhankelijk. De zeug moet in ieder geval altijd over voldoende en proper drinkwater beschikken. De voedergift mag niet te snel beperkt worden, anders dreigt constipatie. De ongeboren biggen ontwikkelen in de laatste dagen voor geboorte bovendien nog volop hun longen en spieren en hebben dus voeding nodig. Langs de andere kant moet ook stuwing, waarbij de uier hard opzwelt, vermeden worden.

•**Toomgrootte.** Ook hier is de gulden middenweg de beste. Bij grote tomen duurt het geboorteproces logischerwijs langer en stijgt het risico op doodgeboortes navenant. Maar ook heel kleine tomen dragen een hoger risico in zich. "Bij kleine tomen gaat het vaak om grotere en dikkere biggen. Deze bemoeilijken eveneens het geboorteproces", verklaarde mevrouw Vandersmissen.

AGRI-DAGEN
GEEL
STAND
B/617

DanBred
INTERNATIONAL

DEKRIJPE DEENSE ZEUGEN
aankoop van biggen
7 tot 20 kg

BVBA
Dewyse&Co.

Molenweg 6 - 8650 Klerken
tel.: 051/50.07.25

GSM: 0495/24.88.99 (biggen)
GSM: 0495/24.88.11 (zeugen)

www.danbredint.be

BR00001706-BRT

Goed tellen!

•**Drachtlengte.** De drachtlengte is een biologische wetmatigheid waarbij de interpretatieruimte zeer kort is. 115 dagen is de norm, variaties tussen 114 en 116 zijn normaal, maar 113 dagen is het absolute minimum. "113 dagen is echt een kritische ondergrens. Alles wat daaronder ligt, geeft een véél grotere kans op doodgeboren biggen. Geen worpen inleiden voor dag 114 is een gouden regel die niet verbroken mag worden", vermaande Tamara Vandersmissen. Een te vroeg inleiden van het werpen verhoogt niet alleen het aantal doodgeboortes maar hypothekeert eveneens de diergezondheid van de levend geboren. De longrijping en de spierontwikkeling gebeuren immers volledig tijdens de laatste dagen. Meer zwakke biggen en zogenaamde zwemmers zijn het automatische gevolg.

Vergissingen in de telling zijn sneller gemaakt dan gedacht. Reken je de dekdag zelf mee of niet, welke startdatum reken je voor zeugen die twee keer gedekt worden op twee dagen... als je niet oplet zit je snel een dag te vroeg. Ook bij sommige veelgebruikte softwareprogramma's is het oppassen welke dag er wordt gestart.

Wees zelf rustig

•**Stress.** Stress kan veel oorzaken hebben, al dan niet direct gerelateerd aan het gedrag van de varkenshouder. Schurft zorgt bijvoorbeeld voor onrust en een slechtere vruchtbaarheid. Hittestress in de kraamstal kan ervoor zorgen dat de zeug minder voeder opneemt en meer conditie verliest.

De varkenshouder kan ook zelf de bron van stress zijn. Langdurig douchen van de zeugen met koud water geeft onvermijdelijk stress. Het meeste valt er voor de zeughouder te winnen of te verliezen in de manier waarop hij handelt rond de werpperiode.

Voor al de manier waarop de varkensboer toezicht houdt op de zeugen kan stress vermijden of veroorzaken. Een onrustige snelle controle valt hierbij te vermijden, net als het te vlug willen ingrijpen. Tijdens een

recent ADLO-project van de Vlaamse Overheid werd ook specifiek gekeken naar de taak van de varkenshouder tijdens het werpen. Gevraagd naar bij welk percentage zeugen ze hulp toedienden bij het werpen, varieerden de antwoorden van zeer weinig (5%) tot heel erg veel (80%). Spectaculaire verschillen die mogelijk iets te maken hebben met het ras of calciumtekorten, maar vermoedelijk nog veel meer met de instelling van de varkenshouder.

"Ons advies is om de zeug eerst zelf te laten werken en niet meteen onmiddellijk op de zeug af te vliegen om te helpen", verklaarde mevrouw Vandersmissen. Oxytocine is enkel aan te raden bij een werpproces van langer dan zes uur. Regelmatig en vooral rustig toezicht in de kraamstal is het beste. "Continu toezicht of geen enkel toezicht valt daarbij te verkiezen boven op ongeregelde tijdstippen binnenvallen waarbij de zeugen telkens opschrikken."

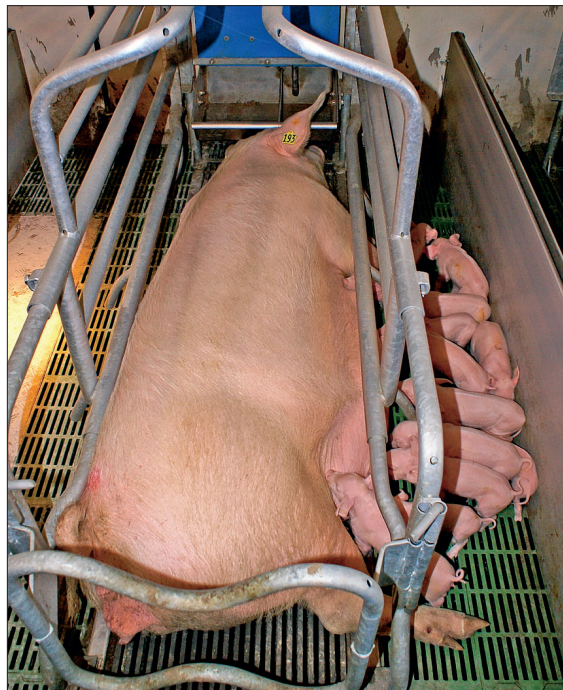
Voor en tijdens de geboorte kan er veel mis lopen, maar de periode net na het werpen is minstens even risicovol. Drie kwart van de uitval na geboorte in de kraamstal vindt de eerste week plaats, waarvan de helft zelfs in de eerste vier dagen.

Van haar melk zijn

•**Lactatiestoornissen** spelen hierbij vaak een rol. Het is niet overdreven om te zeggen dat de lactatie voor de big een kwestie van leven of dood is. Een calciumtekort kan ervoor zorgen dat de productie daalt, tepelmisvormingen kunnen het zuigen belemmeren. Ook uierinfecties kunnen nefaste gevolgen hebben voor de biggen. "Een uierontsteking zorgt voor pijn, waardoor de zeug haar uier niet aan de biggen zal aanbieden", wist mevrouw Vandersmissen. Ook ziektes die de algemene gezondheid beïnvloeden kunnen voor lactatiestoornissen zorgen. De zeug moet bovendien ook zelf willen meewerken. Een agressieve zeug zal haar biggen niet laten drinken.

Weinig verschil belangrijker

•**Laag geboortegewicht.** Een big met een laag geboortegewicht begint met een handicap aan het leven. Biggen die minder wegen dan 800 gram

Lichte biggen vergen aandacht, maar grote verschillen tussen de biggen van eenzelfde toom zijn risicovoller.

zijn meestal minder vitaal en zullen minder zelf de uier opzoeken. Die 800 gram is evenwel geen ijzeren wet. "Veel variatie in biggewichten met naast dikke biggen ook enkele kleine biggen is in dat opzicht verontrustender dan allemaal kleine biggen van dezelfde grootte die wel actief bewegen", wist Tamara Vandersmissen. Een lager geboortegewicht is bovendien vaak het gevolg van een grotere toomgrootte. "Bij tomen van 16 of 18 biggen kunnen de biggen onmogelijk allemaal 1,2 kg wegen. Een zeug is nu eenmaal beperkt in baarmoedercapaciteit."

Niet te warm, maar ook niet te koud

•**Omgevingstemperatuur.** De juiste omgevingstemperatuur is van cruciaal belang voor de big. Een magere big die koud heeft, kan maar weinig putten uit reserves. Als de staltemperatuur te laag is, of het biggenest te koud, hebben zij er als eerste last van. Zwakke biggen hebben daarenboven nog meer de neiging om de warmte van de zeug op te zoeken, zodat ze ook een groter risico lopen om verpletterd te worden door de zeug. In week 1 is 24°C zowat de aanbevolen staltemperatuur. De twee weken daarop mag die temperatuur twee graden zakken. In week drie 'volstaat' 21°C. In het biggenest zelf wordt 's winters een temperatuur van 32°C aangeraden. In de zomer volstaat 30°C. Een bijkomende voorwaarde is dat het biggenest droog is.

•**Oxytocine.** Om het werpen te leiden worden vaak oxytocines ingezet. Ook dit middel kan bij een te vroege, te veelvuldige of te hoge dosering een grotere kans op doodgeboortes met zich mee brengen, en de

overlevingskans van de biggen verkleinen. Eén mililiter volstaat, zes tot negen mililiter is nergens goed voor. Door de spastische contractie van de baarmoeder die het gevolg is, kan er te veel druk komen op de biggen, of breekt de navelstreng te vlug, waardoor biggen stikken. Ook een vroegtijdig loskomen van de nageboorte of zuurstoftekort bij de biggen kan tot de gevolgen behoren. "Inductie is enkel aangewezen indien het nodig is op dag 115. Wanneer het werpen langer duurt dan 6 uur, of er meer dan 20 minuten is tussen twee biggen, dan is het gebruik wél verantwoord", adviseerde Tamara Vandersmissen. Maar zonder aan overdosering te doen. Wanneer zeer veel zeugen een erg lange werptijd hebben kan het gebruik van calciumsupplementen soelaas brengen. Deze zorgen voor betere natuurlijke spiercontracties van de baarmoeder, zodat de geboorte vlotter verloopt.

Verzamel gegevens

Conclusie is dat het terugdringen van doodgeboortes en uitval in de kraamstal niet afhangt van het aanpassen van een enkele factor. Bovendien is een beperkte uitval eigen aan de natuur. Wie grip wil krijgen op uitval, moet in de eerste plaats gaan registreren. Enkel zo krijg je een correcte inschatting. Het noteren van de redenen voor uitval, het noteren van welke zeugen er uitvallen kan al heel wat interessante informatie voor de zeughouder opleveren. Wel met de bedenking dat de uiteindelijke prijzen meestal niet uitgereikt worden aan de uitgang van de kraamstal, maar aan het begin van de slachtlijn.

**Voortaan...
nog meer informatie op**

www.landbouwleven.be